

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Konuklar,

Mahkememizin 62. Kuruluş Yıldönümü ve And İçme Törenimize hoş geldiniz. Sizleri en kalbî duygularımla, saygıyla muhabbetle selamlıyorum.

Yükseköğretim Genel Kurulunca gösterilen üç aday arasından Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilen ve biraz sonra and içerek üyelik görevini ifa etmeye başlayacak olan Sayın Profesör Doktor Ömer Çınar'ı tebrik ediyor, üyeliğinin şahsına, ailesine, Mahkememize ve ülkemize hayırlı olmasını temenni ediyor, başarılar diliyorum.

En adil ve isabetli sonuçlara ulaşabilmek için farklı mesleki kaynaklardan gelen liyakatli kişilerin oluşturduğu Anayasa Mahkemesine yeni üyemizin de kendisinden beklenen katkıyı hakkıyla sağlayacağına inanıyorum.

Bu vesileyle öncelikle Genel Kurulumuzun takdiri ile devraldığım Başkanlık görevimde, necip Türk milletinin bizlerden beklediği adaletin tecellisine, hukukun üstünlüğüne, insan hak ve özgürlüklerinin korunması gayesine hizmet etmek iradesiyle, çok kıymetli mesai arkadaşlarımla birlikte bize emanet edilen bu bayrağı daha ileriye taşıyacağımıza olan inanç ve kararlılığımızı ifade etmek istiyorum.

Konuşmamda önce adalet kavramına, ardından adalet kavramıyla bağlantılı olarak adalet hizmetini yürüten kişi ve kurumlara daha sonra da Anayasa Mahkemesi olarak neler yaptığımıza değineceğim.

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'in adaletle ilişkin bir hükmünde şöyle denilmektedir:

*“Bak şu güzel semaya,
Verdi ona,
İrtifa vazeyledip mizanı.
Ki taşmayın mizanda
Ve doğru tutun adaletle tartıyı da
Aksatmayın mizanı,
Arza da bir tevazu verdi berayı enam.”*

Sayın Cumhurbaşkanım,

İnsanoğlu olarak, maddi ve manevi boyutuyla, yüksekliği ve muhteşemliği sürekli olarak görülen göklerin ve yerin nasıl ulu bir nizam içinde olduğuna, o nizam içinde yer alan her bir varlığın kendi hak ve hukukuna göre bir duruş ve konumda bulunduğuna, aralarında nasıl bir dengenin, nasıl bir adaletli düzenin var olduğuna, böyle bir denge ve adaletin olmaması hâlinde söz konusu nizam ve intizamın asla olamayacağına, üzerinde bulunan yaratılmışların hayatlarını sürdürmeleri için serilmiş olan yerkürenin de tevazu ile donatılıp alçak gönüllü kılındığına, ayaklar altında çiğnenmesine, üzerinde gezinilmesine rağmen üzerindeki yaratılmışlara nasıl bir aşkla hizmet ettiğine her daim tanıklık edip durmaktayız.

Buna göre göklerin ve yerin mevcut varlığını sürdürmesinin ancak aralarında var olan denge ve adaletin varlığını sürdürmesiyle mümkün olabileceğini söylemek herhâlde yanlış olmayacaktır.

Dolayısıyla “*Adalet mülkün temelidir.*” sözü gereğince toplumlarda da barış, huzur ve refahın sağlanmasının ancak adaletin var olmasıyla temin edilebileceğini belirtmemiz gerekmektedir.

Adalet her devirde, her toplumda, her inanç ve anlayışta en çok konuşulan, tartışılan konuların başında gelmiştir. Hukukla, felsefeyle, sosyolojiyle, psikolojiyle, sosyal bilimlerin neredeyse her alanıyla ilişkili anlamlar yüklenmiş bir kavramdır, ahlaki bir erdemdir. Toplumun örgütlü şekli olan devletin temeli adalettir, toplumsal yaşamın olmazsa olmazıdır. Yalnızca söz ve söylem değil, davranış ve eylem meselesidir. Bir şeyi yerli yerince yapmak, her şeyi yerli yerine en uygun şekilde koymaktır. Adil olmak, adaletli davranmak insanlara ve toplumlara en üst seviyede değer katan bir özelliktir.

İnsanlar ve toplumlar adalete ve hakka uymazlar ve hakkı (adaleti) kendi keyfi arzularına uydurmaya kalkıştırlarsa yeryüzünde düzen ortadan kalkar, kargaşa başlar. Herkes kendini haklı görmeye başlar, gerçek hak ve haklı asla bulunamaz. Zulüm egemen olur. Bu yüzden adalet terazisi hep hak ve haklıyı gözeterek, keyfi arzuların değil gerçek haklının memnun edilmesi için kullanılmalıdır. Ayrıca unutmamalıyız ki hiçbirimiz ebedî değiliz. Gün gelecek hepimiz için ortaya bir terazi konulacaktır.

Öte yandan şu da bilinmelidir ki adil olan insandan, adil olan toplumdan, adil olan akıldan ve adil vicdanlardan tüm kâinat yararlanır. Dolayısıyla hiçbir neden, insanları ve toplumları hiçbir zaman hakkı ayakta tutmaktan alıkoymamalı, adaletsiz davranmaya yöneltmemelidir.

Yeryüzündeki kavgaların, hırgürlerin, çatışmaların, ölüm olaylarının birçoğu haksızlıktan, adaletsizlikten çıkmaktadır. Her kavganın, her kargaşanın, her çatışmanın, her ölüm olayının içinde bir haksızlık vardır. Zira hakkı bilen, hakkı gözetken haksızlık yapmaz.

Sayın Cumhurbaşkanı,

Bütün yargısal çabaların gayesi adaleti tesis etmektir. Adalet esasen bir dengeyi ifade etmektedir. Adalet mutlak eşitliği değil, hak ettiği ölçüde davranılmayı anlatmaktadır. Adalet en yüce idealdir, evrenin ve hayatın üzerinde yürüdüğü temeldir.

Bununla birlikte hakkın ayakta tutulması ve adaletin sağlanması bakımından en önemli sorumluluk hâkimlere düşmektedir. Her hâkimin terazisi aynı biçimde, hiçbir ayırım yapmadan, hep doğru tartmalıdır. Hâkimler daima hak ve haklının yanında olmalıdır. Mesleğin vakarını korumalı fakat aynı zamanda yeryüzü gibi geniş ve alçak gönüllü olmalı, aklı ve bilimi ölçüt almalıdırlar. Örnek ahlak sahibi olmalı, kişilik ve vicdanlarını asla kirlletmemelidirler. Hiçbir neden, onları hakkı ayakta tutmaktan hiçbir zaman alıkoymamalı, adaletsiz davranmaya yöneltmemelidir. Çekinmeden, endişe duymadan, iç dünyalarındaki öznel duygu ve düşünceleri de dâhil olmak üzere herhangi bir dışsal etki altında kalmadan tarafsız bir tutumla özgürce karar vermelidirler.

Unutulmamalıdır ki anayasal kimliğimizi oluşturan ilke ve değerlerin en önemli güvencesi olan bağımsız ve tarafsız yargının varlığı ancak bağımsız ve tarafsız hâkimlerin varlığıyla mümkündür. Dolayısıyla hâkimler fikri, vicdanı ve irfanı hür insanlar olmalıdır. Nihayet hukukun nihai amacı adaleti sağlamaktır.

Bu noktada ayrıca belirtmem gerekir ki söz konusu sorumluluk bakımından bütün yüksek mahkeme üyelerinin verdikleri kararların içtihat olma niteliğini ve doğurduğu sonuçları dikkate alarak diğer mahkemelere kıyasla adaleti tesis etme hususunda daha da hassas olmaları icap etmektedir.

Sayın Cumhurbaşkanı,

Bilindiği üzere toplum sözleşmeleri sayılan anayasalar, temel hak ve özgürlükleri güvence altına alarak egemenlik yetkisinin nasıl kullanılacağını düzenlerler. Anayasa mahkemeleri de anayasal denetim yaparak demokratik toplumların insanı ve devleti adalet temelinde yaşatma ortak amacını gerçekleştirmeye hizmet eden kurumlardır.

İnsan hak ve özgürlüklerinin korunması, hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik toplumlarda temel öneme sahiptir. Hak ve özgürlükler demokrasinin esaslı unsurudur, ancak bağımsız ve tarafsız mahkemeler ile yeterli hukuki mevzuat ve güvencelerin varlığı hâlinde korunabilir.

Anayasa'mız Anayasa Mahkemesine diğerlerinin yanında bazı normların anayasaya uygunluğunu denetlemek ve bireysel başvuruları karara bağlamak görev ve yetkisini vermiştir.

Türk yargı tarihinin en büyük reformlarından biri olan bireysel başvuru, yüz yıllık Cumhuriyet tarihimizin hukuk sistemimize ilişkin en büyük kazanımlarından biridir. Bu kurumun kabul edilmesindeki amaç, anayasa koyucunun ifadesiyle *"bireylerin sahip oldukları temel hak ve*

özgürlüklerin daha iyi korunmasını sağlamak ve sorunu ülke sınırları içinde çözerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru sayısını azaltmaktır.”

Anayasa Mahkemesi, bugüne kadar bireysel başvuru kapsamında yaşama hakkından ifade özgürlüğüne, mülkiyet hakkından örgütlenme özgürlüğüne hak ve özgürlüklerle ilgili olarak yüz binlerce karar vermiştir.

Mahkememizin bireysel başvuruları karara bağladığı yaklaşık 12 yıllık süreçte, ülkemiz aleyhine AİHM'e yapılan başvurular önemli ölçüde azalmış bulunmaktadır.

Mahkememize 23 Eylül 2012 tarihinden itibaren bugüne kadar toplam 601.726 bireysel başvuru yapılmış, bunların 499.737'si yani %83'ü sonuçlandırılmıştır. 2023 yılında çıkan işin gelen işi karşılama oranı %101 olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte bugün için önümüzde derdest hâlde 101.983 bireysel başvuru bulunmaktadır.

23 Eylül 2012 tarihinden bugüne kadar makul sürede yargılanma hakkı hariç, karara bağlanan yaklaşık 355.000 başvurudan 16.646'sında başvuru sahiplerinin temel hak ve özgürlüklerinden en az birinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

16.646 ihlalin önemli bir kısmının da usul güvencelerinden kaynaklı ihlaller olduğunu gözettiğimizde ortaya çıkan esaslı ihlal oranının yaklaşık %3-3,5 rakamlarına denk geldiğini görüyoruz.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, verdiği kararlarla adalet, hukukun üstünlüğü, temel hak ve hürriyetler gibi değerlerin gerçekleşmesine katkı yapmaktadır. Bu kararların, bireylerin adalet duygularını tatmin etmek suretiyle, onların devlete ve hukuka olan güvenlerini artırdığına inanıyoruz.

Bu bağlamda ayrıca belirtmeliyim ki Anayasa Mahkemesinin hak ve özgürlükleri sağlama bakımından, hayatın her alanına dokunan kararları arasında kamuoyunda tartışmaya konu olanı çok az sayıdadır. Esasen bireysel başvuruyu kabul eden bazı ülkelerde de tartışmaların yaşandığı, zaman zaman birtakım sorunların ortaya çıktığı, yaşanan veya yaşanılması muhtemel olan sorunların ortaya çıkmasının önlenmesi veya giderilmesi için bazı tedbirlerin alındığı müşahade edilmektedir. Dolayısıyla ülkemizde de sorun olarak görülen bazı durumlar için birtakım düzenlemeler düşünülebilir.

Bununla birlikte zatiîlilerinizin de büyük katkısıyla hukuk sistemimize kazandırılmış olan bireysel başvuru yolunun, bugünkü işlevselliğiyle mutlak gerekliliği konusunda toplumumuzda ortak bir kanaat oluşmuştur. Bu kanaatin de bir gereği olarak yapılabilecek anayasal veya yasal düzenlemelerde müessesenin bugünkü işlevselliğini kaybetmeden korunması gerektiğini

düşünüyoruz. Zira yaklaşık 12 yılını geride bıraktığımız bireysel başvuru yolu, geldiğimiz nokta itibarıyla, birçok dertlinin derdine derman olmak suretiyle insan haklarına dayanan demokratik bir hukuk devleti olarak Cumhuriyet'in topluma dokunmasının, insanımızın temel haklara ilişkin sorunlarını çözmesinin bir aracı olarak kurumsallaşmış bulunmaktadır.

Bu bağlamda ayrıca belirtmem gerekir ki Mahkememiz, bireysel başvuruyla birlikte Anayasa ile kendisine verilen tüm görevleri herhangi bir aksama olmadan Anayasa ve kanunlara uygun şekilde yerine getirmeye devam etmektedir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Mahkememizin bugünlerinde olduğu gibi bir başkanın ayrılıp diğerinin başladığı anlar bize bu makamların geçici olduğunu hatırlatmaktadır. Hiç kuşkusuz "*Mahkeme kadıya mülk değil.*" sözü kadim kültürümüzün bizi bu bilinçte tutmaya yönelik uyarılarından biridir.

Anayasa Mahkemesi üyeleri olarak bizlerin de görevlerimizi makamların geçici olduğunu unutmadan, emanetin, adaletin, hürriyetin ve milletçe birlik ve beraberliğin ne demek olduğunun idraki içinde, tam bir sorumluluk duygusu ile Anayasa ve kanunlara uygun şekilde yerine getirme gayreti içinde olduğumuzun bilinmesini isterim.

Bu noktada unutmamamız gereken bir başka husus da hâkimler olarak kullandığımız yetkiyi, huzurunda yemin ettiğimiz Türk milleti adına kullandığımız gerçeğidir. İki gün önce idrak ettiğimiz 23 Nisan Millî Egemenlik ve Çocuk Bayramı bize her sene bir kez daha olmak üzere anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organlar eliyle kullanılan egemenliğin esasen Türk milletine ait olduğunu hatırlatmaktadır.

Temel anayasal prensiplerden biri olan kuvvetler ayrılığı ilkesinde yer alan "ayrılık", aslında büsbütün bir ayrışmadan ziyade, başta temel hak ve özgürlüklerin hayata geçirilmesi olmak üzere, devlete yüklenen görevlerin daha iyi yerine getirilmesi için işlerin anayasal organlar arasında bölünmesini ancak bunların tam bir uyum ve iş birliği içinde yerine getirilmesini ifade etmektedir. Kuvvetler ayrılığı ilkesi, erklerin kendi anayasal sınırlarını aşmadan iş birliği içinde çalışmalarını gerektirmektedir.

Anayasa'nın Başlangıç bölümünde de kuvvetler ayrılığının "*medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu*" ifade edilmiştir. Dolayısıyla anayasa koyucunun anayasal organların kendilerine verilen görevleri yerine getirirken birbirleriyle "*işbirliği içinde*" "*düzenli ve uyumlu*" çalışmalarını arzu ettiği görülmektedir.

Anayasa'ya göre yasama, yürütme ve yargı organları arasında hiyerarşik bir ilişki olmadığı gibi yüksek yargı organları arasında da böyle bir ilişki yoktur. Her bir yüksek mahkeme, Anayasa ve kanunlarda kendilerine yüklenilen görevleri yapmakla mükelleftir. Her birinin görev ve yetkileri, işleyiş biçimleri, kararlarının nitelikleri Anayasa ve kanunlarda açık bir biçimde düzenlenmiştir. Her birinin görevlerini, Anayasa ve kanunlarda kendilerine verilen yetki çerçevesinde, Anayasa ve kanunlara uygun şekilde yerine getirecekleri tabiidir.

Bununla birlikte anayasal organlar (Anayasa Mahkemesi ile diğer yargı organları, yasama ve yürütme) arasında iş birliği, düzen ve uyumun sağlanabilmesi için, bu organların insanlardan müteşekkil olması, insanın olduğu yerde her zaman için farklı yaklaşımların, farklı fikirlerin oluşabilmesinin ve ihtilaf doğabilmesinin muhtemel olması nedeniyle Anayasa ve kanunlara uygun hareket etmenin yanında, aralarında daima iyi bir iletişimin bulunmasına da ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu yaklaşımla geliştirilecek çözümlerin milletimizin genel olarak devletine ve tek tek anayasal organlara güvenini artıracığına olan inancımı da paylaşmak isterim.

Bu bağlamda ayrıca ifade etmek isterim ki başta Cumhuriyet'imizin kurucusu Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere birçok devlet büyüğümüzün, birçok düşünce ve fikir insanımızın defaatle söylediği gibi tefrikacılıktan, zümrecilikten ve nifaktan her daim uzak durmalıyız. Millet olarak ortak menfaatlerimiz ve ortak geleceğimiz için, insanlık için ortak noktada toplanıp, birleşip, kenetlenip bir vücut gibi ahenkle çalışmalıyız.

Türk milleti neciptir, her güzel şeyi başarabilecek güç ve kabiliyettedir. Bunun için gücünü ve enerjisini israf etmemeli, doğru kullanılmalıdır. Birlik ve beraberliğini bozmak isteyenlere fırsat vermemelidir. Bu durum, yeryüzünde adaletin hâkim kılınmasında söz sahibi olabilmek bakımından elzemdir. Unutulmamalıdır ki güçsüz adalet aciz kalmakta, adaletsiz güç de zulüm hâline gelmektedir.

Sayın Cumhurbaşkanı,

Güç ve kudretin insanların ve toplumların barış ve huzur içinde daha mutlu, müreffeh ve güzel yaşamalarına imkân sağlansın diye verildiğine, verilen bu güç ve kudretin insanlığın yararına kullanılması hâlinde güç ve kudret sahibi insan ve devletlerin uzun ömürlü olacaklarına, aksi yönde kullanılması hâlinde ise söz konusu güç ve kudretin bir gün ellerinden uçup gideceğine, varsa yaptıkları zulmün bir gün dönüp dolaşıp kendilerine geleceğine, Hazreti Süleyman'ın varisi olduklarını düşündükleri hâlde onun misyon ve adaletine uygun davranmayanların da bu kapsamda olduklarına inanmaktayım.

Bu vesileyle Gazze başta olmak üzere dünyanın dört bir yanında yaşanan zulümlere karşı gösterilen çifte standardı, ikiyüzlülüğü kabullenemediğimizi maşerî vicdanın sesi olarak dile getirmeyi bir görev biliyorum.

Ayrıca ifade etmeliyim ki adaletin insanlığın evrensel ortak değeri olması gerektiği gerçeğine karşın, insanlığa adaleti, hakkaniyeti, insan hak ve özgürlüklerini, demokrasiyi anlatan, bunları kutsayan birçok söylem geliştiren, birçok etkinlik düzenleyen, pek çok kitap basıp yayımlayan, üniversite açıp eğitim veren ekonomik ve askerî güç sahibi devlet ve kurumların, ne yazık ki dünyanın birçok yerinde mağdur ve mazlum insanlara karşı yapılan insanlık dışı muamelelere, zulme ve haksızlığa, ölçüsüzlüğe gözlerini ve vicdanlarını kapatmaları, insanlığı gelecek adına umutsuzluğa düşürmektedir.

Bununla birlikte yine de belirtmem gerekir ki insanlığın ortak geleceği ve sürekli barış ancak ahlaki değerlere ve adalete dönülmesiyle, yeryüzünde adaletin hâkim kılınmasıyla mümkündür.

Sayın Cumhurbaşkanı,

Kuruluş yıldönümlerimizde geleneksel olarak değişik hukuki konularda sempozyumlar düzenliyoruz. Bu yılki sempozyum “Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunmasında Yatay Etki” başlığıyla gerçekleştirilecektir. Bu vesileyle düzenlediğimiz sempozyumun başarılı ve verimli geçmesini diliyorum; oturum başkanlarına, tüm konuşmacılara, katılımcılara ve sempozyumun düzenlenmesinde emeği geçen herkese katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Ayrıca kısa bir süre önce Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığına seçilen Sayın Rıdvan Güleç'i, Anayasa Mahkemesi Başkanvekilliğine seçilen Sayın Basri Bağcı'yı ve Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanvekilliğine seçilen Sayın Kenan Yaşar'ı tebrik ediyor, kendilerine yeni görevlerinde başarılar diliyorum.

12 yıllık görev sürelerini doldurarak Mahkememizden ayrılan Sayın Zühtü Arslan'a ve Sayın Muammer Topal'a teşekkürlerimi sunuyorum. Bundan sonraki hayatlarında sağlık, huzur ve başarılarının devamını diliyorum.

Büyük bir fedakârlıkla görev yapan başkanvekillerimize, üyelerimize, raportörlerimize ve tüm çalışanlarımıza şükranlarımı sunuyorum.

Bundan önce Mahkememizde görev yapmış olup emeklilik ya da görev süresinin dolması nedeniyle Mahkememizden ayrılan başkan, üye ve raportörlerimize, idari personelimize Mahkememize katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunuyorum. Hayatta olanlara sağlık, huzur ve afiyet; vefat edenlere Allah'tan rahmet diliyorum.

Milletimizin ve çocuklarımızın 23 Nisan Millî Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı tekrar canıgönülden kutluyorum.

Bu duygu ve düşüncelerle, törenimizi teşriflerinizden dolayı hepinize bir kez daha şükranlarımı sunuyor, sağlık ve afiyet diliyorum.

Kadir ÖZKAYA
Anayasa Mahkemesi Başkanı